Οικονομική Αυτονομία, αξιολόγηση, επιδόσεις: Μια συνοπτική συγκριτική αξιολόγηση ευρωπαϊκών πανεπιστημίων με την ελληνική περίπτωση και η σύγκριση με την αγορά εργασίας

Θοδωρής Πελαγίδης και Μιχάλης Μητσόπουλος

1. Εισαγωγή

Οι πολιτικές εξελίξεις των τελευταίων μηνών στο μέτωπο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν συμβάλλει ελάχιστα στην ανάδειξη των πραγματικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σήμερα τα ελληνικά πανεπιστήμια. Προβλήματα που προκύπτουν από ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο 'παράγει' στρεβλά κίνητρα που δεν προάγουν τις ακαδημαϊκές αξίες και τα διεθνή ακαδημαϊκά πρότυπα. Στις χειρότερες των περιπτώσεων μάλιστα, παρατηρούνται εξωφρενικές περιπτώσεις κακοδιαχείρισης, αλλά και λεηλασίας της δημόσιας περιουσίας, υλικής και άϋλης, από διακομματικές ομάδες επιμέρους συμφερόντων. Οι Mitsopoulos and Pelagidis (2006, 2007a, 2007b), έχουν αναπτύξει ένα υπόδειγμα για να καταδείξουν τον τρόπο με τον οποίο τα στρεβλά κίνητρα οδηγούν ορθολογικούς παίκτες μέσα στο Πανεπιστήμιο να διαιωνίζουν ή και να προάγουν δυστυχώς, τα 'κακώς κείμενα' (ελάχιστη έρευνα, χαμηλή ποιοτικά διδασκαλία, διοίκηση που στην πράξη πολλές φορές δεν εφαρμόζει το πνεύμα και το γράμμα του νόμου), μέσα σε ένα πλαίσιο στρεβλών, αντιακαδημαϊκών κινήτρων. Για τη θεραπεία των προβλημάτων αυτών, οι ανωτέρω συγγραφείς, όπως και ο Perotti (2002), πρότειναν τη σταδιακή μετάβαση σε ένα νέο πλαίσιο λειτουργίας των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, που θα συνάδει ή και θα συμβαδίζει με εκείνα των πιο επιτυχημένων περιπτώσεων διεθνώς. Αυτονομία

και ακαδημαϊκή αξιολόγηση ταυτόχρονα, σε ένα πλαίσιο που θα ευνοεί τη διαφάνεια και την πληροφόρηση προς την κοινωνία σχετικά με τη ποιότητα του ακαδημαϊκού έργου και τις επιδόσεις, συνοψίζει τις προτάσεις πολιτικής για την αναβάθμιση των πανεπιστημίων.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η εγκυρότητα οποιασδήποτε σύγκρισης των ελληνικών ιδρυμάτων με το διεθνή μέσο όρο των ανεπτυγμένων χωρών απαιτεί τουλάχιστον ίδιο αφετηριακό σημείο. Κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει. Τα ελληνικά ιδρύματα μπορεί να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα δυσλειτουργιών, όμως βρίσκονται συχνά σήμερα στη θέση να 'λογοδοτούν' ή να απολογούνται για προβλήματα των οποίων η αντιμετώπιση προϋποθέτει βαθμούς αυτονομίας που στην πραγματικότητα δεν διαθέτουν. Συγκρίνονται έτσι ενίοτε οι επιδόσεις τους με τις αντίστοιχες μέσες ευρωπαϊκές επιδόσεις με σκοπό να τεκμηριωθεί, στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου η ανάγκη αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο σύντομο αυτό άρθρο επιχειρείται μια σύγκριση του βαθμού αυτονομίας και του καθεστώτος αξιολόγησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και διεθνώς, ώστε και οι σχετικές συγκρίσεις των ακαδημαϊκών τους επιδόσεων να τίθενται εφεξής σε ορθή αφετηριακή βάση. Στο τέλος τα αποτελέσματα συσχετίζονται με την αγορά εργασίας.

2. Αυτονομία και αξιολόγηση

Για να εκτιμήσουμε τον βαθμό αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων από τα πανεπιστήμια χρησιμοποιούμε τις σχετικές εκθέσεις αξιολόγησης πανεπιστημίων του ΟΟΣΑ (βλ. βιβλιογραφία) για ένα δείγμα 7 ευρωπαϊκών χωρών και εστιάζουμε την προσοχή μας σε κρίσιμες παραμέτρους που αφορούν τη διαμόρφωση του αγαθού «τριτοβάθμια εκπαίδευση». Αυτές είναι: η εισαγωγή φοιτητών, η πρόσληψη και αμοιβή καθηγητών, η ελευθερία διαμόρφωσης του διδακτικού έργου και οικονομικής διαχείρισης και, τέλος, η ύπαρξη αξιολόγησης για τις αποφάσεις που λαμβάνονται. Πιο αναλυτικά, το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων στην Ελλάδα ορίζει ότι το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να αποφασίσει ελεύθερα για τα ανωτέρω ζητήματα, ενώ επιπροσθέτως απουσιάζει και η αξιολόγηση. Έτσι, ο αριθμός των φοιτητών που εισάγονται και τα κριτήρια εισαγωγής τους ορίζονται από το υπουργείο παιδείας. Επίσης, η διαμόρφωση της αμοιβής, οι εκπαιδευτικές άδειες και η προαγωγή

του επιστημονικού και διδακτικού προσωπικού καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τον νόμο-πλαίσιο. Παρόλο δε που η διαδικασία κρίσης των υποψηφίων υλοποιείται από τα ίδια τα ιδρύματα, η τελευταία είναι πολύπλοκη, χρονοβόρα και έρμαιο ενστάσεων και εσωτερικών και εξωτερικών διοικητικών παρεμβολών.

Επιπλέον, παρόλο που η διαμόρφωση της διδακτικής ύλης γίνεται ελεύθερα από τα τμήματα των πανεπιστημίων, τα τελευταία αντιμετωπίζουν σημαντικά διοικητικά εμπόδια στην διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών, ιδίως σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Σε ότι αφορά τη διαχείριση των οικονομικών πόρων, υπάρχει σχεδόν πλήρης έλλειψη διακριτικής ευχέρειας στη διάθεση των πόρων οι οποίοι διατίθενται από το κράτος για συγκεκριμένες μόνο δαπάνες, ενώ η δυνατότητα αναζήτησης πόρων εκτός των κυβερνητικών επιχορηγήσεων είναι περιορισμένη για τα προπτυχιακά προγράμματα. Τέλος, τόσο η ουσιαστική έλλειψη ακαδημαϊκής αξιολόγησης όσο και λογοδοσίας των ιδρυμάτων στην κοινωνία σχετικά με τις επιδόσεις τους συμπληρώνουν ένα θεσμικό πλαίσιο στο οποίο το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να λάβει το ίδιο αποφάσεις που ενδεχομένως θα οδηγούσαν σε ποιοτική αναβάθμιση των σπουδών.

Αντιθέτως, σε πολλές άλλες χώρες τα πανεπιστήμια έχουν αποκτήσει πλέον τη δυνατότητα να καθορίζουν μόνα τους τα κριτήρια εισαγωγής των φοιτητών, είτε θέτοντας κριτήρια πέραν των εθνικών εισαγωγικών εξετάσεων όπως γίνεται πλέον σε αρκετά πανεπιστήμια στην Γερμανία, είτε με εξετάσεις μετά το πρώτο ακαδημαϊκό έτος. Εξετάσεις οι οποίες δημιουργούν και μια θετική φήμη διαφοροποίησης για το κάθε πανεπιστήμιο, ενώ του επιτρέπουν εμμέσως να ελέγχει την ποιότητα των εισερχομένων φοιτητών, κάτι που γίνεται τόσο στην Γαλλία όσο και, αν και σε πολύ μικρότερο βαθμό, στο Βέλγιο. Αντιστοίχως, στην Αγγλία τα πανεπιστήμια έχουν πλήρη ελευθερία στη διαμόρφωση των κριτηρίων εισαγωγής των φοιτητών, ενώ αντιθέτως, στην Ισπανία και την Ιταλία οι φοιτητές εισάγονται κατόπιν εθνικών εξετάσεων, χωρίς το ίδρυμα να έχει κάποια επιρροή στην διαδικασία.

Επίσης σε χώρες όπως η Γερμανία, τα πανεπιστήμια αποκτούν σταδιακά περισσότερη ευχέρεια στην πρόσληψη των καθηγητών, αν και η μισθολογική κλίμακα παραμένει σε μεγάλο βαθμό δεδομένη. Σε άλλες χώρες όπως στο Βέλγιο, και ιδίως στην Αγγλία, τα ιδρύματα έχουν μεγάλη ευχέρεια στελέχωσης του ακαδημαϊκού προγράμματος τους και μπορούν ελεύθερα να προσλάβουν καθηγητές, διαμορφώνοντας τα κατάλληλα κίνητρα απόδοσης, αν και στην πράξη οι αμοιβές που προσφέρονται είναι

συγκρίσιμες ανάμεσα στα διάφορα ιδρύματα και για παρόμοιες θέσεις. Στην Γαλλία και την Ισπανία, τα πανεπιστήμια μπορούν να προσλάβουν καθηγητές μόνο όταν οι τελευταίοι αποκτήσουν σχετική κρατική διαπίστευση, ενώ στην Ιταλία προσλαμβάνονται μόνο όσοι καθηγητές έχουν πετύχει σε έναν εθνικό διαγωνισμό ο οποίος προβλέπει την πλήρωση της θέσης που έχει ζητήσει το πανεπιστήμιο. Στην πράξη, οι περιορισμοί αυτοί δεν είναι ιδιαίτερα αυστηροί στην Γαλλία, όπου μια επιτροπή πρόσληψης αξιολογεί τις σχετικές αιτήσεις και στην οποία το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να υποχρεωθεί να προσλάβει κάποιον που δεν επιθυμεί να προσλάβει, ενώ στην Ιταλία οι περιορισμοί είναι πολύ σημαντικοί και στην πράξη εμποδίζουν συχνά τα πανεπιστήμια να αποκτήσουν όσους καθηγητές χρειάζονται ή τους κατάλληλους καθηγητές που επιθυμούν. Επιπλέον, στην περίπτωση της Ισπανίας οι καθηγητές είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Στην Ιταλία, την Γαλλία και την Ισπανία οι δυνατότητες διαμόρφωσης των κινήτρων παραμένουν περιορισμένες, καθώς τα θέματα αμοιβών εξαρτώνται από παραμέτρους που ορίζονται από το κράτος. Ο περιορισμός αυτός αντιμετωπίζεται μερικώς στην Ισπανία καθώς γίνεται πλέον αξιολόγηση των καθηγητών η οποία και λαμβάνεται υπόψιν.

Σταδιακά, όλο και περισσότερα κράτη βασίζουν τη συνεργασία τους με τα πανεπιστήμια στη σύναψη συμβολαίων βάση των οποίων δίνεται η κρατική επιχορήγηση στα πανεπιστήμια. Η σύναψη των συμβολαίων περιλαμβάνει μεν την παρακολούθηση ποσοτικών δεικτών, όπως το κόστος ανά φοιτητή στη Γαλλία και το ποσοστό των φοιτητών που ολοκληρώνουν τις σπουδές τους στην Αγγλία, αλλά δεν προβλέπει πάντα τη διακριτική ευχέρεια του ιδρύματος να κατανείμει την κρατική επιχορήγηση κατά βούληση. Έτσι, στην Γαλλία και την Ισπανία τα ποσά αποδίδονται για συγκεκριμένη χρήση, ενώ στο Βέλγιο, στην Αγγλία και, παραδόξως στην Ιταλία, το ίδρυμα λαμβάνει την επιχορήγηση και ουσιαστικά την διαχειρίζεται κατά βούληση. Στην Γερμανία όλο και περισσότερα κρατίδια συνάπτουν συμβόλαια επιχορήγησης με τα ιδρύματα. Στα συμβόλαια αυτά δεν τίθενται διοικητικοί περιορισμοί στη διαχείριση των χρηματικών ποσών, αλλά το ύψος της επιχορήγησης διαμορφώνεται βάση των επιδόσεων του ιδρύματος, και ειδικότερα σύμφωνα με την εξέλιξη ορισμένων σχετικών ποσοτικών δεικτών.

Η μεγαλύτερη ελευθερία στην κατανομή των χρημάτων συνοδεύεται συνήθως και με αυστηρότερους ανεξάρτητους μηχανισμούς ελέγχου. Στην Γερμανία, οι υπεύθυνες κυβερνήσεις των κρατιδίων έχουν αρχίσει να εκχωρούν τη λήψη αποφάσεων στα ίδια τα ιδρύματα, εισάγοντας

όμως ταυτόχρονα και αυξημένη λογοδοσία τόσο για τις αποφάσεις που λαμβάνονται, όσο και για τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται. Έτσι δημοσιεύονται πλέον καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσης οι οποίες ελέγχονται από ορκωτό λογιστή, ενώ στην Αγγλία ο εκτελεστικός εκπρόσωπος του διοικητικού συμβουλίου ευθύνεται έναντι του κοινοβουλίου για την διαχείριση του δημοσίου χρήματος, ενώ, παράλληλα η κυβέρνηση ελέγχει την οικονομική διαχείριση των πανεπιστημίων που επιχορηγούνται από το κράτος μέσω μιας υπηρεσίας ορκωτών λογιστών. Στο Βέλγιο, το πανεπιστήμιο έχει την υποχρέωση τακτικά να αξιολογεί τον εαυτό του και επιπλέον υπόκειται σε ανεξάρτητο εξωτερικό έλεγχο για τις ποιοτικές επιδόσεις του. Επιπλέον, στην διοίκηση του Βελγικού πανεπιστημίου συμμετέχει τόσο ένας κυβερνητικός επίτροπος, όσο και ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Οικονομικών. Αντιθέτως, στην Ισπανία μπορεί να συνάπτεται συμβόλαιο που να προβλέπει την αναλυτική χορήγηση κονδυλίων για συγκεκριμένες δαπάνες ανάμεσα στην τοπική κυβέρνηση και τα πανεπιστήμια, και το συμβόλαιο να βασίζεται και στην επίτευξη των στόχων σύμφωνα με ορισμένους ποσοτικούς δείκτες. Πέρα, όμως, από την παρακολούθηση των δεικτών αυτών δεν υπάρχει άλλος οικονομικός έλεγχος. Στην Γαλλία υπάρχει πλέον εξωτερική αξιολόγηση τόσο από την κυβέρνηση, όσο και από ανεξάρτητα σώματα, αλλά και από τους φοιτητές. Η αξιολόγηση αφορά τόσο την οικονομική διαχείριση όσο και για την γενικότερη λειτουργία των ιδρυμάτων. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων και οι επιδόσεις, που μετρώνται και με ποσοτικούς δείκτες, επηρεάζουν τη διαμόρφωση των συμβολαίων στις επόμενες περιόδους. Η Ιταλία, τέλος, εμφανίζεται ως ιδιαίτερη περίπτωση καθώς τα ιδρύματα έχουν ευρεία ευχέρεια κατανομής των κρατικών επιχορηγήσεων, παρόλο που δεν υφίσταται υποχρέωση λογοδοσίας, ενώ δεν υπάρχει και κάποιος μηχανισμός αξιολόγησης των πεπραγμένων που να οδηγεί στην λήψη διορθωτικών μέτρων.

Στην Γερμανία τα πανεπιστήμια έχουν ευρύτατη αυτονομία σε ότι αφορά την διαμόρφωση των ακαδημαϊκών τους προγραμμάτων, αλλά υπάρχει σημαντική εποπτεία και λογοδοσία προς τις αρχές του κρατιδίου. Στην Αγγλία τα ιδρύματα έχουν πλήρη ακαδημαϊκή ελευθερία, ενώ την ίδια στιγμή συμμετέχουν στην ιδιοκτησία και στην διοίκηση ενός μη κυβερνητικού σώματος που ελέγχει την ποιότητα όλων των ακαδημαϊκών προγραμμάτων. Το σώμα αυτό συμβουλεύει και την κυβέρνηση ενώ λειτουργεί και ως ανεξάρτητος επόπτης στα επιμέρους ιδρύματα. Επίσης, στην Αγγλία τα διοικητικά συμβούλια των πανεπιστημίων, απέναντι στα

οποία είναι υπόλογα τα ιδρύματα, συνήθως στελεχώνονται από άτομα που δεν εργάζονται στο ίδρυμα, ενώ τόσο οι φοιτητές όσο και η τοπική κοινωνία συμμετέχουν στην αξιολόγηση των ιδρυμάτων. Στην Ισπανία οι τοπικές κυβερνήσεις επεμβαίνουν ενεργά στην διαμόρφωση των ακαδημαϊκών προγραμμάτων, και επιπλέον αυτά εποπτεύονται από ένα εθνικό συμβούλιο για την ποιότητα τους. Επίσης, υπάρχει πλέον εξωτερική συμμετοχή στα διοικητικά συμβούλια των πανεπιστημίων και έχει εισαχθεί η αξιολόγηση η οποία επιδρά στην εξέλιξη και αμοιβή ατόμων, χωρίς όμως η αξιολόγηση να οδηγεί στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την διοίκηση των ιδρυμάτων. Στην Ιταλία το κράτος επεμβαίνει ουσιαστικά στις ακαδημαϊκές επιλογές καθώς θέτει ποιοτικά κριτήρια για τα μαθήματα και αποφασίζει για την ίδρυση τμημάτων, την ίδια ώρα που η απόδοση του ακαδημαϊκού προσωπικού αξιολογείται κατά έναν τρόπο που στην πράξη δε λαμβάνεται υπόψιν. Έτσι, ο ουσιαστικός έλεγχος περιορίζεται στην κατανομή των ωρών εργασίας και τον έλεγχο της φυσικής παρουσίας. Στην Γαλλία, τέλος, το κράτος επεμβαίνει στην διαμόρφωση του ακαδημαϊκού προγράμματος μόνο στα πρώτα έτη σπουδών, αφήνοντας για τα υπόλοιπα έτη στο ίδρυμα ευρεία αυτονομία στην λήψη των σχετικών αποφάσεων.

3. Οι επιδόσεις

Η σχέση αυτονομίας και επιδόσεων καταγράφεται συνοπτικώς στον πίνακα 1. Εκεί παραθέτουμε επίσης στοιχεία για τις επιστημονικές δημοσιεύσεις και τις ετεροαναφορές (citations) τους στις 7 χώρες που επιλέξαμε. Παρατηρούμε, ότι εκεί όπου υπάρχει αυξημένη αυτονομία των ιδρυμάτων μαζί με αξιολόγηση και λογοδοσία (στήλη 1, & 7), η επιστημονική παραγωγή (δημοσιεύσεις και ετεροαναφορές, στήλες 8 & 9), είναι αυξημένη. Στον πίνακα φαίνεται ξεκάθαρα ο υψηλός βαθμός ανελευθερίας των ελληνικών πανεπιστημίων, με αποτέλεσμα τα τελευταία να μην μπορούν να διαμορφώσουν τις πιο σημαντικές παραμέτρους που συνθέτουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανώτατης παιδείας. Παρατηρείται, ακόμη, ότι η έλλειψη αυτονομίας και λογοδοσίας ταυτίζεται με ιδιαίτερα χαμηλές ερευνητικές αποδόσεις.

Οι ιδιαιτερότητες της τριτοβάθμιας παιδείας στην Ελλάδα που καταγράφουμε μπορούν να συσχετισθούν και με ένα από τα μείζονα προβλήματα της ανωτάτης παιδείας: την διαδικασία επιτυχούς μετάβασης των πτυχιούχων από την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην αγορά εργασίας.

Το ζήτημα της ασυμβατότητας των προγραμμάτων σπουδών και των ειδικεύσεων των πτυχιούχων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας αναφέρεται συχνά τα τελευταία χρόνια για να καταδειχθεί η προβληματική λειτουργία των πανεπιστημίων. Στο σημείο αυτό, πρέπει να παρατηρήσει κανείς πάντως ότι οι σοβαρές και υγιείς επιχειρήσεις αναζητούν όχι απλώς αποφοίτους με σπουδές σε εξειδικευμένα γνωστικά αντικείμενα αιχμής, αλλά αποφοίτους με πολύπλευρες και ευρηματικές προσωπικότητες που θα κληθούν στον εργασιακό τους βίο να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να επινοήσουν κερδοφόρες στρατηγικές για τις επιχειρήσεις σε συνεχώς διαφοροποιούμενο μάλιστα και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Η λειτουργία της αγοράς εργασίας επηρεάζεται και από παράγοντες πέραν της λειτουργίας των πανεπιστημίων, όπως δείχνει και το σχετικά χαμηλό ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού της Ελλάδας το οποίο κυμαίνεται για τις ηλικίες 25-64 ετών στο 67% του πληθυσμού, σε αντίθεση με το 72% του ΟΟΣΑ και το 74% των ΗΠΑ. Παρόλα αυτά, τα στοιχεία για την επαγγελματική πορεία των πτυχιούχων παρέχουν ενδείξεις ότι πράγματι τα πτυχία των ελληνικών πανεπιστημίων δεν είναι ελκυστικά για τους υποψήφιους εργοδότες. Σημειώνουμε αρχικά ότι παρόλο που οι κρατικές δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα κινούνται πλέον πάνω από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, μετά την πρόοδο της τελευταίας δεκαετίας στο θέμα αυτό, το ποσοστό του πληθυσμού που έχει αποκτήσει τριτοβάθμια παιδεία συνεχίζει να είναι μικρότερο σε σύγκριση με άλλες χώρες, οι οποίες μάλιστα δαπανούν και λιγότερα κρατικά χρήματα για την τριτοβάθμια παιδεία, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 2.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των πινάκων 2 και 3, ο συνολικός αριθμός θέσεων εργασίας για πτυχιούχους στην Ελλάδα είναι μικρός συγκριτικά με τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, γιατί παρόλο που το ποσοστό απασχόλησης των πτυχιούχων είναι συμβατό με τα μεγέθη του ΟΟΣΑ, ο αριθμός των πτυχιούχων επί του συνολικού πληθυσμού είναι συγκριτικά μικρός. Μόνο η Ιταλία, η οποία έχει εξίσου περιορισμένη αυτονομία των πανεπιστημίων, αλλά και πολύ λιγότερες κρατικές δαπάνες για την τριτοβάθμια παιδεία, εμφανίζει μικρότερο αριθμό εργαζόμενων πτυχιούχων από την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, στην Ιταλία μόνο το 9,6% του πληθυσμού της είναι εργαζόμενοι πτυχιούχοι, όπως προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του ποσοστού του πληθυσμού που είναι πτυχιούχοι με το ποσοστό απασχόλησης τους από τον πίνακα 2, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα είναι 18% και στον ΟΟΣΑ 22%. Ειδικά στην ελληνική περίπτωση, όπως προκύπτει από την ανάγνωση του πίνακα 3, η ανεργία των πτυχιούχων

είναι σχετικά υψηλή, παρά το συγκριτικά υψηλό ποσοστό απασχόλησης τους, που με 82,4% υπολείπεται λίγο του μέσου όρου του ΟΟΣΑ. Ειδική περίπτωση είναι και πάλι η Ιταλία όπου παρά τη μεγάλη έλλειψη προσφοράς πτυχιούχων, το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας παραμένει μόνο λίγο πιο χαμηλό από ότι στην Ελλάδα. Προκύπτει, λοιπόν, για την Ελλάδα, μια εικόνα όπου οι αναζητούντες εργασία επιμόνως πτυχιούχοι δυσκολεύονται να βρουν μια θέση εργασίας, παρόλο που οι πτυχιούχοι συνολικά είναι σχετικά λίγοι, και άρα έπρεπε να είναι περιζήτητοι στην αγορά εργασίας. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι υπάρχει ένας αξιοσημείωτος αριθμός πτυχιούχων που δεν φαίνεται να προτιμάται από τους εργοδότες, έναντι άλλων υποψηφίων οι οποίοι δεν έχουν πτυχίο, και αυτό δείχνει με την σειρά του ότι ίσως τα πτυχία των περισσότερων ελληνικών ακαδημαϊκών τμημάτων δεν έχουν το επιθυμητό αντίκρισμα στην αγορά εργασίας.

4. Συμπεράσματα

Καταγράφεται συνεπώς ότι η μόνη χώρα η οποία απέχει από την ουσιαστική λογοδοσία και αξιολόγηση, ενώ παράλληλα περιορίζει την αυτονομία των πανεπιστημίων σε βαθμό ανάλογο με την Ελλάδα, είναι η Ιταλία. Την ίδια ώρα, όλες οι άλλες χώρες αφήνουν μεγαλύτερη αυτονομία στα πανεπιστήμιά τους, ενώ παράλληλα έχουν εισάγει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την οικονομική λογοδοσία και την ακαδημαϊκή αξιολόγηση. Μάλιστα, η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν τις χειρότερες επιδόσεις σε ότι αφορά τις ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις ανάμεσα στο δείγμα των χωρών μας, όταν οι χώρες που συνδυάζουν μεγαλύτερη αυτονομία με αυστηρότερη αξιολόγηση και λογοδοσία στα πανεπιστήμια πετυχαίνουν καλύτερες επιδόσεις. Επιπλέον, το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και στην εξασφάλιση μιας ομαλής μετάβασης για τους φοιτητές στην αγορά εργασίας, καθώς τόσο η Ελλάδα όσο και η Ιταλία αποτυγχάνουν να εξασφαλίσουν στους πτυχιούχους τους μια ευνοϊκή υποδοχή από την αγορά εργασίας, παρά το γεγονός ότι αυτοί είναι σχετικά λίγοι και άρα θα έπρεπε να είναι περιζήτητοι.

Σημειώνεται, τέλος, ότι ειδικά στην Ισπανία η υιοθέτηση ήπιων μεταρρυθμίσεων συνέπεσε με την δυνατότητα ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων. Η σύγκριση των ήπιων μεταρρυθμίσεων της Ισπανίας με τις πιο ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις άλλων χωρών αποκαλύπτει ότι η ίδρυση ή όχι μη κρατικών πανεπιστημίων δεν αποτελεί την πιο καθοριστική και ουσιαστική παράμετρο των μεταρρυθμίσεων, ιδίως όταν η συντριπτική

πλειοψηφία των ιδρυμάτων συνεχίζουν να χρηματοδοτούνται κυρίως από το κράτος.

Πίνακας 1: Ερευνητικές επιδόσεις και αυτονομία των ιδρυμάτων. Πηγές: ISI, Philadelphia. Υπολογισμοί των συγγραφέων από CWTS, Leiden για τις δημοσιεύσεις με ετεροαναφορές για μια περίοδο που περιλαμβάνει το έτος δημοσίευσης και άλλα 3 χρόνια (1996-99, 1997-2000, 1998-2001). Για τις δημοσιεύσεις ανά εκατομμύρια κατοίκους η πηγή είναι από το DG Research, με έτος δημοσίευσης το 2001 και πληθυσμό του έτους 2000.

	1. Χρηματοδότηση πανεπιστημίου εξαρτώμενη από τις επιδόσεις του	2. Ελευθερία διαχείρισης κρατικής χρηματοδότησης από το πανεπιστήμιο	3. Ελευθερία στις αποφάσεις εισαγωγής φοιτητών	4. Ελευθερία στην πρόσληψη προσωπικού	5. Ελευθερία στον καθορισμό του ύψους του μισθού των καθηγητών	6. Ελευθερία στην απόφαση καθορισμού των προγραμμάτων σπουδών	7. Λογοδοσία για την οικονομική διαχείριση	8. Δημοσιεύσεις με σημαντικές ετεροαναφορές ανά εκατομμύριο πληθυσμού.	9. Επιστημονικές δημοσιεύσεις ανά εκατομμύριο πληθυσμού
Μ. Βρετανία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	31	1171
Βέλγιο	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	25	833
Γαλλία	Ναι	Περιορι-σμένη	Έμμεση	Ναι	Όχι	Κάποια	Ναι	19	774
Γερμανία	Ναι	Ναι	Περιορι-σμένη	Κάποια	Όχι	Ναι	Ναι	19	771
Ισπανία	Ναι	Όχι	Όχι	Κάποια	Όχι	Κάποια	Κάποια	6	579
Ιταλία	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Κάποια	Περιορι-σμένη	10	541
Ελλάδα	Όχι	Όχι	Όχι	Περιορι-σμένη	Όχι	Περιορι-σμένη	Όχι	3	435

Πίνακας 2: Πηγή: OECD-Education at a Glance 2006 & 2014, διάφορες σελίδες.

	Κρατική δαπάνη για ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως % ΑΕΠ 2012	**Ποσοστό πληθυσμού 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση 2012**	**Ποσοστό ανεργίας αποφοίτων τριτοβά-θμιας εκπαίδευσης 2012**	**Ποσοστό απασχόλησης αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 2012**	**Ποσοστό πληθυσμού που είναι εργαζόμενοι πτυχιούχοι 2004**
Βέλγιο	1,4%	18%	3,8%	85%	24,7%
Γαλλία	1,5%	18%	5,2%	84%	19,6%
Γερμανία	1,3%	16%	2,6%	88%	20,6%
Ελλάδα	1,2%	17%	6,9%	74%	17,9%
Ιταλία	1,0%	15%	15,1%	79%	9,6%
Ισπανία	1,3%	22%	12,5%	79%	21,3%
Η.Β.	1,2%	30%	3,6%	85%	25,8%
Σύνολο ΟΟΣΑ	1,6%	33%	4,8%	84%	22,1%

Πίνακας 3: Πηγή: OECD Education at a Glance 2006 - Tables. Indicator A8: Labor force participation by level of educational attainment. For 2012, OECD Education at a Glance 2014: 114.

	Ποσοστό απασχόλησης πληθυσμού 25-64 ετών	1995	2004	2012
Ελλάδα	Λιγότερο από ανώτερη δευτεροβάθμια παιδεία	56,2	56,8	55
	Ανώτερη δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια παιδεία	62,0	69,0	60
	Τριτοβάθμια παιδεία	79,2	82,4	74
ΟΟΣΑ	Λιγότερο από ανώτερη δευτεροβάθμια παιδεία	56,6	56,2	59
	Ανώτερη δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια παιδεία	73,4	74,2	78
	Τριτοβάθμια παιδεία	84,0	84,1	84
	Ποσοστό ανεργίας πληθυσμού 25-64 ετών	1995	2004	2012
Ελλάδα	Λιγότερο από ανώτερη δευτεροβάθμια παιδεία	6,3	8,4	26
	Ανώτερη δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια παιδεία	9,0	9,7	26,9
	Τριτοβάθμια παιδεία	8,1	6,9	15,1
ΟΟΣΑ	Λιγότερο από ανώτερη δευτεροβάθμια παιδεία	10,8	10,4	13,4
	Ανώτερη δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια παιδεία	7,3	6,2	9,1
	Τριτοβάθμια παιδεία	4,6	3,9	4,8

Αναφορές

Mitsopoulos, M. and T. Pelagidis (2006), "State monopoly in higher education and rent seeking", *Journal of Educational Planning and Administration,* 2006, XX(3), 299-312, *SSRN working paper No. 890541*.

Mitsopoulos, M. and T. Pelagidis (2007a), "An inquiry into the implications rent seeking and ex post acceptance of reforms can have for higher education", submitted to *Public Choice*, *SSRN working paper No. 954412*.

Mitsopoulos, M. and T. Pelagidis (2007b), "The case for abolishing the higher education state monopoly system in continental Europe", submitted to *Bulletin of Economic Research*, *SSRN working paper No. 703361*.

Perotti, R. (2002), "The Italian university system: rules v. incentives". Florence: European University Institute.

OECD (2006), Supporting the contribution of higher education institution (HEI) to regional development, peer review report, Canary Islands, Spain.

OECD (2006), Supporting the contribution of higher education institution (HEI) to regional development, peer review report, Region of Valencia, Spain.

OECD (2006), Thematic Review of Tertiary Education - Country Background Report - United Kingdom.

OECD (2004), Report on Financial Management, Germany, IMHE-HEFCE.

OECD (2004), Education at a Glance, Paris: OECD (also the relevant database the OECD provides).

OECD (2001), Institutional Experiences of Quality Assessment in Higher Education - The Catholic University in Leuven (Belgium).

OECD (2001), Institutional Experiences of Quality Assessment in Higher Education - Athens University of Economics and Business (Greece).

OECD (2001), Institutional Experiences of Quality Assessment in Higher Education - The University of Venice (Italy).

OECD (2001), Institutional Experiences of Quality Assessment in Higher Education - The Louis Pasteur University, Strasbourg (France).

OECD (2001), Institutional Experiences of Quality Assessment in Higher Education - The University of the Social Sciences, Toulouse I (France).

OECD (2001), Institutional Experiences of Quality Assessment in Higher Education - The Universitat Politecnica de Catalunya (Spain).